

Some theoretical-legal issues of the institute of constitutional control

Maftuna ABDULLAYEVA¹

Tashkent State University of Law

ARTICLE INFO

Article history:

Received August 2021

Received in revised form

20 August 2021

Accepted 25 September 2021

Available online

25 October 2021

ABSTRACT

The article is devoted to one of the issues in the theory of constitutional control, namely, the definition of this institution. The author attempts to take part in the scientific discussion regarding definition of "Constitutional control" and its correlation with the "constitutional supervision". In the course of the analysis of the key existing approaches towards defining "Constitutional control" in the science of constitutional law, the author mostly employs formal legal and comparative legal methods. Having analyzed the main current approaches towards the definition of "Constitutional control", the author provides her own definition of this institution.

The article analyzes the issues of improving constitutional control, ways to increase, its effectiveness. The subject of the research is the legislative foundations of constitutional justice in Uzbekistan.

The author gives proposals to strengthen constitutional legality in the country, improve constitutional proceedings and, ultimately, effectively protect the rights and freedoms of citizens guaranteed by the Constitution of the country.

2181-1415/© 2021 in Science LLC.

This is an open access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

Конституциявий назорат институтининг айрим назарий-хукуқий масалалари

АННОТАЦИЯ

Мақола конституциявий назорат назарияси масалаларидан бирига, яъни ушбу институт таърифига бағишиланган. Муаллиф "Конституциявий назорат" таърифи, бу концепциянинг "Конституциявий назорат

Калит сўзлар:
конституциявий назорат,
конституциявий судлов,
ҳокимиятлар бўлиниши,

¹ PhD, researcher, Tashkent State University of Law, Tashkent, Uzbekistan
E-mail: mary.lennox.92@mail.ru

конституцияни муҳофаза қилиш, превентив назорат, навбатдаги назорат, факультатив назорат.

(надзор)" тушунчаси билан ўзаро алоқаси ҳақидаги илмий мунозарада иштирок этишга ҳаракат қилган. Конституциявий ҳуқуқ фанида мавжуд бўлган конституциявий назорат таърифига асосий ёндашувларни таҳлил қилиш жараёнида муаллиф асосан расмий ҳуқуқий ва қиёсий-ҳуқуқий усуслардан фойдаланган. "Конституциявий назорат" концепциясига асосий мавжуд ёндашувларни таҳлил қилиб, муаллиф бу институтга ўз таърифини беради.

Ўзбекистонда конституциявий назоратнинг қонунчилик асослари тадқиқот предметини ташкил қиласди. Конституциявий назорат институтининг моҳияти, конституциявий назоратни амалга оширишнинг ҳуқуқий механизмлари кўриб чиқилган.

Конституциявий назоратнинг ҳозирги ҳолатини таҳлил қилиш асосида қўйидагиларни қайд этиш мумкин. Конституциявий суд томонидан амалга ошириладиган назоратнинг норматив-ҳуқуқий асослари ҳамда конституциявий назоратни амалга ошириш амалиётини такомиллаштириш талаб қиласди.

Хулоса қисмида, муаллиф томонидан конституциявий назоратни такомиллаштириш, уни мамлакатда конституциявий қонунийликни таъминлашдаги самарадорлигини оширишга ва фуқароларнинг асосий ҳуқуқ ва эркинликларини ҳимоя қилишга қаратилган таклифлар илгари сурилган.

Некоторые теоретико-правовые проблемы института конституционного контроля

АННОТАЦИЯ

Ключевые слова:
конституционный надзор,
конституционное
правосудие,
разделение властей,
охрана конституции,
превентивный контроль,
последующий контроль,
факультативный
контроль.

Статья посвящена одному из вопросов теории конституционного контроля, а именно, определению данного института. Автором сделана попытка принять участие в научной дискуссии по вопросу об определении «Конституционного контроля», соотношении этого понятия с понятием «Конституционный надзор». В ходе анализа существующих в науке конституционного права основных подходов к определению конституционного контроля автором преимущественно использованы формально-юридический и сравнительно-правовой методы. Проанализировав основные существующие на сегодняшний день подходы к понятию «конституционного контроля», автор дает собственное определение этого института.

В статье анализируются вопросы совершенствования конституционного контроля, пути повышения его эффективности. Предметом исследования выступает

законодательные основы конституционного правосудия в Республике Узбекистан.

В рамках изучения современного состояния, автором вкратце показано становление конституционного контроля и его анализ позволяет отметить следующее. Контроль осуществляемый Конституционным судом нуждается в совершенствовании его нормативно-правовых основ и практики осуществления конституционного контроля.

Автором дано предложение по совершенствованию конституционного контроля, которое направлено на совершенствование конституционного контроля, повышение его эффективности в обеспечении конституционной законности в стране и защите основных прав и свобод граждан.

КИРИШ

Ўзбекистон Республикасининг Конституциясига мувофиқ, мамлакатимизнинг стратегик вазифаси юртимиизда инсонпарвар ҳуқуқий демократик давлат қуришдир. Ушбу вазифани мамлакатда ҳокимиятлар бўлиниши принципини таъминламасдан туриб бажариб бўлмайди. Ҳокимият тармоқларининг ўзаро бир-бирини тийиб туриши механизми ҳақида гапирилганда, даставвал қонун чиқарувчи ҳокимиятга нисбатан қандай тийиб туриш чора-воситалари борлигини таъкидлаб ўтиш лозим. Қонун чиқарувчи ҳокимиятни “тийиб турувчи ва мувозанатда ушлаб турувчи” ҳуқуқий чоралар сифатида, энг аввало қонун чиқарувчи ҳокимият хужжатларини конституцияга мувофиқлигини текшириш ваколатини, яъни конституциявий одил судлов институти назарда тутилади. 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегиясида белгиланган суд-хуқуқ соҳасини ислоҳ қилиш, фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини ишончли ҳимоя қилиш кафолатларини кенгайтиришга оид вазифалар, шунингдек давлат ҳокимияти тизимини изчиллик билан такомиллаштириш ва мазкур ҳокимиятни мунтазам ўзгараётган ижтимоий муносабатлар билан уйғунлашиб бориши Ўзбекистон Республикасининг Конституциявий суди фаолиятини ҳам такомиллаштиришни тақозо қилди. 2017 йил 31 май куни Конституциявий суднинг ваколатларини кенгайтиришга ва уни шакллантириш тартибини янада демократлаштиришга қаратилган Ўзбекистон Республикасининг “Ўзбекистон Республикасининг Конституциявий суди тўғрисида”ги Конституциявий қонунини янги таҳrirда қабул қилиниши мазкур институтнинг сиёсий аҳамиятини янада оширади.

КОНСТИТУЦИЯНИ МУҲОФАЗА ЭТИШНИНГ АСОСИЙ ВОСИТАСИ

Конституциявий назорат институти нафақат ҳокимиятлар бўлиниши принципини самарали татбиқ этишга балки, конституция ва қонун устунлигини таъминлаш ҳамда уларни муҳофаза этишда муҳим аҳамият касб этади. Қонун устуворлигини таъминлаш ва қабул қилинаётган қонунларнинг амалга оширилаётган ислоҳотлар жараёнига таъсирини кучайтириш бугунги кунда долзарб масаладир. Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг З-бобининг

бевосита конституция ва қонун устуворлигига бағишиланиши ҳам мамлакатимизда мазкур раҳбарий қоиданинг аҳамиятини акс эттиради.

Конституциявий судлов ҳуқуқ тизимини барқарорлигини таъминлайди ҳамда давлат ва жамиятдаги умумий қадриятларни ҳимоя қиласи. Конституцияни муҳофаза этиш борасида бир гурӯҳ олимлар турли фикрларни илгари сурадилар. Т.Я.Хабриева ҳимоя қилиш ва муҳофаза қилиш деганда, давлатда нафақат сиёсий балки ижтимоий-иқтисодий зарурий чораларни яратиш, шунингдек, конституция нормаларини ҳаётга татбиқ этиш кафолатини ҳам тушуниш керак деб ҳисоблайди. Н.П.Иванишева қўйидаги фикрни илгари суради: конституцияни муҳофаза этиш айни пайтда самарали назорат чоралари орқали амалга оширилади. Шунингдек, унинг таъкидлашича, конституцияни ҳимоя қилиш деганда нафақат конституция нормаларини ижро этиш балки, уни барқарорлигини таъминлашдир.

Муаллиф ушбу тушунча орқали асосий ҳужжат сифатида конституциянинг ҳимояси ва муҳофазаси сифатида конституцияга оғишмай амал қилиш, шунингдек, конституциявий нормаларни амалга оширишга йўналтирилган ҳуқуқий характердаги институтлар ва чора-тадбирлар тизимини жорий этиш, уни барқарорлигини таъминлаш учун давлат ва жамиятда зарурий чораларни яратишни назарда тутади. Ю.П.Еременко конституциянинг ҳимояси ҳақида фикр билдириб, ҳимоя конституциявий контрол ва конституциявий назорат шунингдек, конституциявий қонунийликнинг ҳуқуқий муҳофазаси шакли сифатида конституциявий жавобгарликни амалга оширишни назарда тутади. Шунингдек, В.В.Лазарев конституция муҳофазаси тушунчасига батафсил тўхталиб, контрол ва назорат функцияси билан биргаликда босқичма-босқич мавжуд қонунчиликни такомиллаштиришни, амалдаги конституцияга тузатишлар киритиш ҳамда йўл қўйилган ҳуқуқбузарликлар учун жавобгарлик чораларини белгиланишини назарда тутади. А.В.Юрковский ва И.А.Кузьминлар конституциянинг ҳуқуқий муҳофазаси конституциявий тузум мустаҳкамлигини таъминловчи, давлат қурилишининг асосини ташкил этувчи асосий қоидалардан бўйин товланган ҳолларда ҳуқуқ ижодкорлиги субъекти томонидан қўлланилиши мумкин бўлган расмий ўрнатилган чоралар тизимиdir, деб таърифлайдилар.

Бизнингча, мазкур ҳуқуқий таъриф жуда кенг маънода ёритилган бўлиб, бунда асосан қонун чиқарувчи органнинг вазифаларига қўпроқ урғу берилган. Фикримизча, қонун чиқарувчи давлатда умуммажбурий давлат кўрсатмалари сифатида норматив-ҳуқуқий ҳужжат қабул қиласи, ҳуқуқ нормалари бузилган ҳолларда конституциявий назорат органлари тегишли таъсир чораларни қўллайдилар. Конституциявий назоратнинг мавжудлиги Асосий қонуннинг маҳсус тарзда муҳофаза қилинишидан далолатдир.

Юқоридаги фикрларни таҳлил қилиш асносида, *конституцияни муҳофаза этиш деганда конституцияий назоратни амалга ошириш орқали барча норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни олий қонунга мувофиқлигини таъминлаш ва шу орқали қонунчиликни такомиллаштириш ҳамда давлат органлари ва мансабдор шахсларнинг жамият ва фуқаролар олдидағи масъуллигини кучайтириш ҳамда конституция нормаларини оғишмай ижро этиш тушунилишини қайд этиш лозим.*

КОНСТИТУЦИЯВИЙ НАЗОРАТ ИНСТИТУТИГА ОИД ЗАМОНАВИЙ ЁНДАШУВЛАР

Конституциявий назоратни амалга ошириш орқали конституциявий ҳуқуқ ва эркинликларини ишончли ҳимоя қилиш, давлат ҳокимияти тармоқлари ўртасида ўзаро тийиб туриш ва манфаатлар мувозанатини барпо этиш, конституциянинг устунлигини таъминлаш ҳамда уни маҳсус муҳофаза қилиш таъминланади. Юридик адабиётларда конституциявий назорат тушунчасига турли ёндошувлар мавжуд. Ҳуқуқшунос олим Чешейко-Сохацкининг фикрича, конституциявий назорат ҳуқуқ институти бўлиб, унинг асосий мақсади мавжуд ҳуқуқ иерархиясига мувофиқ давлатнинг ҳуқуқ манбаларини бир-бирига мувофиқлигини назарда тутади. Муаллиф барча ҳуқуқий ҳужжатлар олий юридик кучга эга бўлган ҳужжатга мувофиқ бўлиши кераклигини қайд этади. Ю.П.Шульженко конституциявий назорат ваколатли давлат органларининг текшириш, аниқлаш ва хулоса қилиш ҳамда норматив ҳужжатларнинг конституция ва қонунларга номувофиқлигини ваколатли органлар томонидан бартараф этиш фаолияти сифатида таърифлайди. В.С.Нерсесянц конституциявий назорат деганда умуммажбурий ҳужжатлар тизимининг ҳуқуқий характери ва конституциявийлигини таъминлаш, ҳуқуқий характерга ва конституцияга зид хусусиятга эга бўлган нормаларни юридик кучини бекор қилиш сифатида таърифлайди. Х.Т.Одилқориев конституциявий одил судлов (конституциявий юстиция) мамлакат ҳудудида суд ҳокимиятини намоён этувчи маҳсус ваколатли орган томонидан барча қонунларнинг ва бошқа норматив-ҳуқуқий ҳужжатларнинг Конституцияга мувофиқлигини назорат қилиш мақсадида амалга ошириладиган фаолиятдир, – деб қайд этади.

Бизнинг фикримизча, конституциявий назорат ваколатли давлат органларининг давлат органлари ва мансабдор шахсларнинг фаолияти ҳамда норматив-ҳуқуқий ҳужжатларини конституцияга мувофиқлигини текшириш билан боғлиқ фаолиятидир. Конституциявий назорат ҳуқуқий демократик давлатда ўзаро тийиб туриш ва манфаатлар мувозанатини таъминловчи институт сифатида майдонга чиқади. Таъкидлаш лозимки, конституциявий назоратни амалга ошириш орқали нафақат қонунчиликдаги номувофиқликлар аниқланади, балки, тегишли нормаларни қайта кўриб чиқиши асосида қонунчиликни такомиллаштирилиши таъминланади. Конституциявий назорат орқали жамиятда шаклланган қадриятлар тизими ҳам муҳофаза этилади.

Юридик адабиётларда конституциявий контрол ва назорат тушунчалари турлича талқин этилади. Айрим илмий тадқиқотларда бу тушунчалар бир хил маънода қўллансада, айрим олимлар уларни мазмунига кўра фарқлайдилар.

Б.А.Страшун контрол назорат қилинувчи орган фаолиятини танлов асосида, ташаббусга кўра ёки шикоятга мувофиқ ўтказилса, назорат эса назорат қилинувчи орган фаолиятини тўхтовсиз кузатиш, таъқиб этишdir, деб ҳисоблайди. Контрол қилувчи орган кўп ҳолларда таъсир чораларига, авваламбор, ноқонуний ҳужжатларни бекор қилиш ҳуқуқига эга бўлиб, бу назорат билан таққослаганда асосий фарқловчи хусусиятдир. Ю.Л.Шульженко конституциявий контролнинг конституциявий назоратдан фарқи ноқонуний (конституцияга зид) ҳужжатнинг бекор қилиш ваколати мавжудлигидадир, деб ҳисоблайди.

Муайян босқичда барча давлат ҳокимияти органлари конституциявий назорат функциясига эгадир. Жаҳон амалиёти шуни кўрсатадики, назорат функцияси фақатгина бир орган томонидан эмас, турли органлар тизими томонидан амалга оширилиши мумкин. Қонунчилигимизда парламент назорати

институти назарда тутилган бўлиб, парламент назорати давлат органларининг, хўжалик бошқарув органларининг ҳамда улар мансабдор шахсларининг Ўзбекистон Республикаси Конституцияси ва қонунларини, Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси палаталарининг қарорларини, давлат дастурларини ижро этиш, шунингдек, ўз зиммаларига юклатилган вазифалар ҳамда функцияларни амалга ошириш бўйича фаолиятига қаратилган. Ўзбекистон қонунчилигига мувофиқ назорат органлари тизимида Ўзбекистон Республикаси Прокуратураси алоҳида аҳамият касб этади. Ўзбекистон Республикаси прокуратура органлари Ўзбекистон Республикаси ҳудудида қонунларнинг аниқ ва бир хилда бажариш устидан назоратни амалга оширадилар. Ўзбекистон Республикасининг “Прокуратура тўрисида”ги Қонунига мувофиқ прокурор назоратни амалга оширишга оид ваколатлари белгиланган.

Таъкидлаш жоизки, конституциявий контрол бошқа назорат турларидан фарқли равишда норматив-хукуқий ҳужжатни ёки унинг муайян қисмини юридик кучидан маҳрум этиши мумкин. Бу эса ўз навбатида ҳужжатнинг хукуқийлигини тўхтатади.

Қонунчилигимизга мувофиқ, контрол ва назорат тушунчалари бир хил маънени акс эттиради. Ўзбекистон Республикаси Конституциявий суди Ўзбекистон Республикаси қонунларининг ва Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси палаталари қарорларининг, Ўзбекистон Республикаси Президенти фармонлари, қарорлари ва фармойишларининг, ҳукумат, маҳаллий давлат ҳокимияти органлари қарорларининг, Ўзбекистон Республикаси давлатлароро шартномавий ва бошқа мажбуриятларининг Ўзбекистон Республикасининг Конституциясига мувофиқлигини аниқлаш орқали назоратни амалга оширади.

Конституциявий назоратни асослаш учун учта асосий назариялар қўлланилади. *Органик назарияга* мувофиқ, конституция ҳокимиятнинг асосий ҳужжати бўлиб, унда назарда тутилган ва ҳокимият ваколатларига эга бўлган органларнинг ҳужжатлари Асосий ҳужжатга зид келмаслиги ҳамда Конституция олий юридик кучга эгалиги англашилади.

Институционал назарияга мувофиқ, конституция ҳокимият органлари учун “ўйин қоидаси”ни ўрнатади, ҳеч қайси бир ҳокимият органлари бошқасининг ваколатларига даҳл қиласлиги, асосан федератив давлатларда марказ ва федерация субъектларининг ваколатларини назорат қилиш муҳим аҳамият касб этади. Табиий ҳукуқ назариясига мувофиқ, конституция бошқарувчи ва бошқарилувчиларнинг энг аввало, инсон ва фуқароларнинг ҳукуқлари кафолатларини белгилайди ва конституциявий назорат уларни амалга оширилишини мониторинг қилишни назарда тутади.

Юқорида қайд этилган барча назариялар аниқ ва бир-бирини тўлдиради. Конституциявий назоратнинг зарурияти олий қонунни ҳимоя қилиш, номувофиқликларни бартараф этишдан иборат. Мазкур функция орқали конституция ва қонун устунлиги изчил таъминланади. Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 16-моддасида қайд этилганидек, “Бирорта ҳам қонун ёки бошқа норматив-хукуқий ҳужжат Конституция нормалари ва қоидаларига зид келиши мумкин эмас”.

Юридик адабиётларнинг таҳлили конституциявий назорат судлов таркибига кирадими? ёки у суд ҳокимиятини мустақил шаклими? деган фикрлар юзасидан

олимлар ўртасида яқдиллик йўқлиги намоён бўлади. Бир қатор олимлар Суд конституциявий назорати давлат ҳокимиятининг назорат тармоғига киради, деган фикрни илгари сурадилар. Айрим олимлар эса Конституциявий суд икки хил юридик табиатга эга бўлиб, функцияларига мувофиқ у суд органи, институционал нуқтаи назарга кўра бошқа олий давлат ҳокимияти органлари билан бирга фаолият юритувчи олий давлат органидир, деб қайд этадилар. Конституциявий одил судлов икки жиҳат (асос)нинг синтези, узвийлиги ифодасидир. Биринчиси – конституциявий назоратнинг моҳияти; иккинчиси – одил судловнинг алоҳида шакли. Бу икки жиҳатнинг қўшилиши – ҳокимият тусидаги назорат фаолиятининг мустақил маҳсус турини, яъни конституциявий одил судловни келтириб чиқаради. Бизнинг фикримизча, конституциявий назорат судловнинг мустақил шакли бўлиб, ўзининг ҳуқуқий мақоми ва қабул қилинадиган қарорларининг хусусиятига кўра бошқа судлар тизимидан фарқланади. Конституциявий назоратнинг қуйидаги асосий хусусиятларини қайд этиш мумкин:

- бу доимий фаолият юритувчи давлат органлари томонидан амалга ошириладиган назоратдир;
- бу давлат назоратининг профессионал шакли ҳамда назорат фаолиятнинг маҳсус шакллари орасида олийидир;
- бошқа давлат назорати турлари билан таққослаганда конституциявий назорат нафақат бошқарув соҳасида, балки ҳуқуқ ижодкорлик соҳасини, қонунчилик тизимидағи ҳуқуқ ижодкорлигини ҳам ўз ичига олади;
- конституциявий назорат олий юридик кучга эга норматив-ҳуқуқий хужжат
- Конституциянинг маҳсус муҳофаза механизмини намоён этади.

Конституциявий назорат қай тартибда ва қай йўсинда амалга оширилмасин олий қонунни ҳимоя қилиш, мамлакатда ҳуқуқ устуворлигини таъминлаш ва айни пайтда мавжуд қонунчиликни такомиллаштириш унинг асосий вазифаси бўлиб қолаверади. Дунёнинг турли мамлакатлар бошқарув шакли ҳукуматни шакллантириш ва давлат ҳокимияти тармоқлари ўзаро муносабатларига боғлиқ бўлиб, давлат ҳокимияти тизимида парламент ва ҳукумат ўртасида юзага келиши мумкин бўлган низоларни бартараф қилишда конституциявий назорат институти бир қатор мамлакатларда самарали қўлланиб келмоқда.

ХУЛОСА

Юқоридагилардан келиб чиқсан ҳолда конституциявий ҳуқуқ назариясини илмий-назарий жиҳатдан бойитиш учун қуйидаги тушунчаларни илгари суриш мумкин:

биринчидан, *конституцияни муҳофаза* этиш деганда конституциявий назоратни амалга ошириш орқали барча норматив-ҳуқуқий хужжатларни олий қонунга мувофиқлигини таъминлаш ва шу орқали қонунчиликни такомиллаштириш ҳамда давлат органлари ва мансабдор шахсларнинг жамият ва фуқаролар олдида масъуллигини кучайтириш ҳамда конституция нормаларини оғишмай ижро этишда ифодаланади;

иккинчидан, *конституциявий назорат* – ваколатли давлат органларининг давлат органлари ва мансабдор шахсларнинг фаолияти ҳамда норматив-ҳуқуқий хужжатларини конституцияга мувофиқлигини текшириш билан боғлиқ фаолиятидир. Конституциявий назоратни амалга ошириш орқали нафақат

қонунчиликдаги номувофиқликлар аниқланади, балки, тегишли нормаларни қайта кўриб чиқиш асосида қонунчиликни такомиллаштирилиши таъминланади. Конституциявий назорат орқали жамиятда шаклланган қадриятлар тизими ҳам муҳофаза этилади.

Конституциявий назоратнинг қўйидаги асосий хусусиятларини қайд этиш мумкин:

- бу доимий фаолият юритувчи давлат органлари томонидан амалга ошириладиган назоратдир;
 - бу давлат назоратининг профессионал шакли ҳамда назорат фаолиятнинг маҳсус шакллари орасида олийидир;
 - бошқа давлат назорати турлари билан таққослаганда конституциявий назорат нафақат бошқарув соҳасида, балки ҳуқуқ ижодкорлик соҳасини, қонунчилик тизимидағи ҳуқуқ ижодкорлигини ҳам ўз ичига олади;
 - конституциявий назорат олий юридик кучга эга норматив-ҳуқуқий хужжат
- Конституциянинг маҳсус муҳофаза механизмини намоён этади.

Хулоса қилиб айтганда юртимизда конституциявий назоратни амалга оширишнинг самарали механизмини йўлга қўйиш Конституциявий суд фаолиятининг самарадорлигини ва нуфузини ошириш, фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини ишончли ҳимоя қилиш кафолатларини кенгайтириш ва конституцияни муҳофаза этишда муҳим аҳамият касб этади.

АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ:

1. Хабриева Т.Я.Правовая охрана Конституция. Казань. 1995. – С.15.
2. Иванишева Н.П. Конституции зарубежных социалистических стран – законқ вқёшшего исторического типа: автореферат.дисс..д-ра юрид.наук. Л.: ЛГУ, 1979. – С.20.
3. Еременко Ю.П. Советская Конституция и законность. Саратов, 1982. – С.130.
4. Конституционное право /отв.ред.А.Е.Козлов.М.,1996. – С.400-401.
5. Юрковский А.В. Кузьмин И.А. Особенности конституционно-правовой охранқ в Республики Корея// Право и политика. – 2016. – №111. С.135.
6. Czeszjeko-Sochacki, Z.Trybunal Konstytucyjny PRL: (Zagodnenia wybrane) //Panstwo I Prawo/1986/Nr.11.s53.
7. Шульженко Ю.Л. Конституционный контроль в буржуазных странах: доктрина и практика// Советское государство и право. – 1989. №3. – С.116.
8. Нерсесянц, В. С. Конституционно-правовой контроль / В. С. Нерсесянц. — М.: Юрид. лит., 2010. — 146 с.
9. Одилқориев Х.Т. Конституциявий одил судлов – ҳуқуқий модернизациялашнинг муҳим омили. // Ўзбекистон Республикаси Конституциявий судининг Ахборотномаси . 2008 йил. №16. – Б. 30.
10. Курицын В.М. Становление социалистической законности. – М, 1983. – С.186.
11. Страшун Б. А.Конституционное (государственное) право зарубежных стран. Часть общая. Том 1-2. – С.121.
12. Шульженко Ю.Л. Институт конституционного надзора Российской Федерации / Ин-т гос-ва и права РАН.М.: ИГП РАН, 1998. – С. 4.

13. Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2016 й., 15-сон, 141-модда; 2017 й., 24-сон, 487-модда; Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси, 10.01.2018 й., 03/18/459/0536-сон; 19.04.2018 й., 03/18/476/1087-сон).

14. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Ахборотномаси, 2001 й., 9-10-сон, 168-модда; 2003 й., 5-сон, 67-модда; Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси палаталарининг Ахборотномаси, 2007 й., 6-сон, 249-модда; Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2004 й., 51-сон, 514-модда; 2008 й., 39-сон, 390-модда; 2008 й., 52-сон, 509-модда; 2011 й., 16-сон, 160-модда; 2012 й., 38-сон, 433-модда; 2015 й., 32-сон, 425-модда; 2016 й., 39-сон, 457-модда; 2017 й., 13-сон, 194-модда, 24-сон, 487-модда, 37-сон, 978-модда; Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси, 05.04.2018 й., 03/18/470/1005-сон.

15. Чиркин В.Е. Контрольная власть // Государство и право. 1993. №4. С. 11-12; Боботов С.В. Конституционная юстиция (Сравнительный анализ). – 1994, С.65. Шульженко Ю.П. Конституционный контроль в России. – М.1995. С.14-16. Кряжков В.А., Лазарев П.В. Конституционная юстиция в Российской Федерации: Учебное пособие. – М., 15. 1998. С.60; Эбзеев Б.С. Конституция. Правовое государство. Конституционный суд. – М., 1997, – С.120. Общая теория государства и права. Академический курс. Под. Ред. Проф. М.Н.Марченко. Том 2. Теория права. – М., 1998, – С.521.

16. Одилқориев Х.Т. Конституциявий одил судлов – хуқуқий модернизациялашнинг муҳим омили. // Ўзбекистон Республикаси Конституциявий судининг Ахборотномаси . 2008 йил. №16. – Б. 32.

17. Usmonkulugli T. K. The Role of Parliament in Government Formation: Comparative Legal Analysis of Uzbekistan and European States //Annals of the Romanian Society for Cell Biology. – 2021. – C. 558-572.

18. ТУРДИЕВ Х. THE LIABILITY OF THE GOVERNMENT TO THE PARLIAMENT OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN //Юридик фанлар аҳборотномаси. – 2019. – №. 3. – С. 12-15.

19. Турдиев Х. ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА В ЗАКОНОДАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ //Review of law sciences. – 2020. – №. 3.